

rodov; druga pa je hotela, ne meneč se za stare smeri, vzrasti iz lastnih virov. Umetniki te struje niso hoteli biti vnuki, temveč sinovi narave.

Kar so že pred Rodinom nekateri poskušali, je izvršil on; kajti zastoj je dal Rude svoji »Boginji vstaje« divjo krettno in daljni krik; zastoj je ustvaril Barye svoje živali, »Plesu« Carpeauxa so se rogali. Vse je ostalo pri starem. Plastika je bila še vedno plastika modelov in alegorij; le ponavljanje par sankcioniranih kretenj.

In prišel je Rodin in je brezobzirno prelomil akademična pravila. L. 1877. je razstavil »Moža prvotnih časov«. Obdolžili so ga, da je vлил ta kip po naravi.

»Mož prvotnih časov« zaznamuje v Rodinovem delu rojstvo kretnje. Vzbudila se je v temi prvih časov in zdi se, da gre v svoji rasti skozi dalekosežnost tega dela kakor skozi stoletja, daleč čez nas naprej k tistim, ki pridejo. Ta kretnja se na široko odpre pri »Janezu Krstniku«, v njegovih govorečih rokah, širokem koraku tistega, ki čuti, da nekdo drugi prihaja za njim. Janez Krstnik je Rodinov prvi kip, ki gre; za njim jih pride še več: od »Meščanov mesta Calais« do veličastnega kipa Balsacovega.

Toda tudi kretnja stoječih kipov se razvija naprej. Zvija se sama v se kakor suh list, ki pade v jeseni z bukove veje na tla. Tako pri »Evi«: glava se globoko sklanja k rokam, ki so sklenjene na prsih, kakor da bi prisluškovala svojemu telesu, v katerem se budi skrivnostna bodočnost.

Pri svojih aktih se je Rodin vedno vračal k temu sklanjanju kipov samih v se, k temu napetemu prisluškovanju v lastno globočino. »Notranji glas« na spomeniku Victorja Hugoja je čisto zbran okrog svoje notranjosti, čisto upogojen po lastni duši.

Kip »Notranji glas« nima rok; kajti roka, ki sloni na rami koga drugega, ne sodi več tako k telesu samemu. Iz nje in iz predmeta, ki se ga dotika, nastane nekaj novega. To spoznanje je podlaga Rodinovim skupinskim kipom: figure so navezane druga na drugo, oblike se držijo druga druge in se ne izpuste. Tako pri čudovitem kipu »Poljub«, dalje pri »Eternelle Idole«.

Monumentalno skupino »Porte de l'Enfer« je ustvarjal Rodin nad dvajset let. Središče teh vrat je »Misllec«: mož, zatopljen in tih, težak vsled slik in misli. Njegovo celo telo je ena sama lobanja, ki misli.

»Mož s polomljenim nosom« je Rodinov prvi portret. Že tukaj je dovršeno izveden njegov način upodabljanja portretov: iti skozi vse obraze enega obraza. V gubah, brazdah, v držanju celega telesa je izraženo vse življenje človekovo.

Pred desetimi leti je naročila argentinska republika pri Rodinu kip Clemenceauja za 100.000 frankov. Preden se je Rodin pripravil h končnemu kipu, je naredil več studij. Že pri prvi seji je izjavil Clemenceauju, da vsak človek spominja na kako žival. Za prvi poskus je upodobil Clemenceauja kot tigra. Med delom pa je prišel do spoznanja, da ima državnikova zagriženost obraznih potez bolj podobnost z buldogom. In tako je tudi naredil drugi portret. Toda Rodin še ni bil zadovoljen; mislil je, da mora biti njegov model mongolskega izvora. Ta domneva je bila tudi nekoliko prava; kajti Clemenceau je doma iz Vendée, kjer so se bili za časa Atila baje začasno udomili Huni in Tataři. Tretji kip je predstavljal torej Clemenceauja kot Kalmika. Tudi naslednji poskusi še niso zadovo-

ljili Rodina. Clemenceaujeva nevolja in nezaupnost sta bili že veliki. In ko mu je pokazal Rodin končni kip, se je Clemenceau močno raztogotil. Ni dovolil, da bi prišla taka grdoba v javnost. In maščeval se je nad Rodinom še sedaj ob njegovi smrti: Rodina niso pokopali na narodne stroške. —

Rodin pomeni vrh francoske plastike. S svojimi deli je dosegel višek v podajanju vzrojenega človeškega življenja. Telo je pri njem služabnik duše. Ravnotežje med telesom in dušo je razdril in ustvaril novo harmonijo, ki nas vodi pred nove probleme. Velika množica jih je, pravi Rainer Maria Rilke v svoji lepi knjigi o Rodinu, ki se zbirajo okrog Rodina. Toda bila bi dolgotrajna in težka naloga, ko bi jih hoteli naštet. Pa tudi ni potrebno; kajti zbirajo se okrog imena, ne pa okrog dela, ki je zrastle daleč čez glas in mejo tega imena in je postalo brezimno, kakor je brezimna planota ali morje, katero ima ime le na karti, v knjigi in pri ljudeh, v resnici pa je le širjava, premikanje in globokost.

Ivan Dornik.

Obrazilo -ije in -jan v krajnih imenih.

Svoje dni je »Dom in Svet« prinašal razpravice o krajnih imenih od p. Ladislava Hrovata. Bile so zelo zanimive, a po večini ponesrečene. Tudi Viktor Steska ni bil srečen pri razlagi Borovnice in Štange (»Dom in Svet« 1914, 346 sq.). Blizu Gradca proti severu je vas Stangersdorf; naslonjeno je ime sicer na nemško besedo Stange, toda prvotno ime vasi se je glasilo: Stani-goidorf, torej tiči v imenu staro osebno ime Stanigoj. Tako bo menda tudi v Štangi tičalo osebno ime Stanigoj, ne pa: Štanta = sv. Anton!

Dovolite tudi meni nekaj pripomb h krajnim imenom, in sicer takih, ki se tvorijo z obrazilom -ije in -jan. Ti dve obrazili moramo dobro ločiti.

Oglejmo si najprej obrazilo -ije! S tem obrazilom izvedene tvorbe so skupna imena ali kolektivniki in kot take zahtevajo vedno le **edninske oblike!** Natika se na samostalnike in pridevnike, zlasti na rastlinska imena. Ker obrazilo -ije napravlja iz samostalnikov in pridevnikov skupno ime, je jasno, da se nikdar ne natika na osebna imena.

Torej: breza — Brezje, bič — Bičje, bor — Borje, brin — Brinje, cer — Cerje, dob — Dobje, gaber — Gaberje, hrast — Hrastje, javor — Javorje (zanimivo je, da narod govori: iz Javora, proti Javoru, za Javorom od Javor, toda: iz Javorja, proti Javorju, za Javorjem od Javorje. Pospemajmo ga!), srobot — Srobotje, smreka — Smrečje, trn — Trnje itd. Preko pridevnika na -ov imamo: Bukovje, Bezovje (bez m. = bezeg), Bezgovje, Borovje, Hruševje itd.

Narod je tuintam že pozabil na razloček med pridevnikom, napravljenim z obrazilom -ij, zdaj -ji (raca in rak: račji, račjega) in samostalniki z obrazilom -je ter sklanja n. pr. Dobje, Dobjega, iz Dobjega, iz Hrastjega, iz Prežganjega, iz Trebnjega, iz Hudenjega itd., kakor da bi bili to pridevniki.

Kakor obrazilo -ije, tako tvori tudi obrazilo -jan krajna imena. Obrazilo -jan zahteva vedno le množinske oblike.

Z obrazilom -jan izvedena imena so naseljeniška ali stanovniška imena. Tako n. pr.

Smerjane pri Grosupljem (smer = brin v Kranjski gori je smrinje — brinje!), torej ne Smerjene, kakor piše Catalogus Cleri za ljubljansko škofijo (1916, 121), ne Lipljene, marveč Lipljane. Dalje imamo pri Medvodah Goričane, to so prebivalci na Gorici itd. V roditelju pa prihaja -an zopet na dan, n. pr. Cerklje: iz Cerkljan, Dvorje: iz Dvorjan, Gorje: iz Gorjan itd. Ne da se tajiti, da te stare oblike že tudi izginjajo. Skušajmo ohraniti to častljivo starino!

Primeri: dolec (dol + ec = mali dol): Dolčane (na Koroškem); Mejreče (mej-rek-jane od medreka ali Mejreka, primeri Medvode na Gorenjskem), iz Mejreč, proti Mejrečam ali Merečam, kakor narod izgovarja. Mejreče torej ne bodo Mejrečje (Cat. Cleri 1916, 128); Senožeče na Notranjskem (senožet-jane); Laže pri Senožecah (laz-jane) Šembije pri Trnovem na Notranjskem (Šembid = Šentvid = sv. Vid, torej Šembid-jane). Prebivalci na Čelu, t. j. na gorskem robu, so Čeljane ali Čelje, proti Čeljam, torej napačno Cat. Cleri (l. c. 130): Čele in tedaj tudi ne Cvible (vas pri Trebnjem na Dolenjskem), marveč Cviblje (cviba = sviba = dren). Zapuže med Radovljico in Begunjami menda ne bodo Schneckenendorf, kakor so Nemci krstili to vas, češ, da se koté za vasjo sami polži, marveč ime je izvedeno od besede polza f., to je kraj, kjer zemlja polzi, kjer se zemlja usaja, torej Zaplaz, kakor ga imamo pri Čatežu ob Zaplazu (za-polz-jane, Zapolže, Zapovže, Zapuže). Na Goriškem je vas Moša, iz Moše, v Moši; pri Smledniku so Moše, iz Mošan, v Mošah, in pri Radovljici so Mošnje, proti Mošnjam.

Josip Švigelj.

Drobiž.

Novejše napake slovenskega sloga.

Naš sedanji slog ni tako čist, kakor je bil za Levstika in njegovih učencev (nekako med l. 1858. in 1895.). Temu pa se ni čuditi, če pomislimo, kakšne spremembe so se godile v pismenem jeziku, odkar je nastopila moderna. Moderna je eterični pismeni jezik Levstikove šole zamenjala z živo, resnično govorico, v kateri je pa poleg lepih domačih posebnosti tudi nekaj tuje primesi. Tako se je zgodilo, da je marsikak pisatelj šel predaleč in je začel iz ljudske govorice na novo sprejemati stare germanizme, ki jih je naš pismeni jezik že pred 100 leti zavrgel. Poleg tega pa je nastopila še druga sprememba. Po francoskem zgledu je moderna po trópu ustvarila nov način izražanja, ki je imel za ves jezik velike posledice. Tu pa se je primerilo, da pisatelji v novi frazeologiji in v novem slogu niso ustvarili vsega po slovenskem prajeziku — kakor bi bili morali —, temveč so prevedli marsikaj dobesedno po francoščini ali nemščini, s čimer zopet ne moremo biti zadovoljni. Tako se je med mnogimi dobrimi tvorbami pojavilo tudi nekaj takih, ki jih s slovenskega stališča ne moremo odobravati.

Tako bi bilo želeli, da bi se odpravile med drugim sledeče tuje posebnosti:

I. Raba prislovnega določila načina. Po francoskem rabimo tak prislov v tožilniku ali semtertja v roditelju,

kar je zoper svojstvo slovanskih jezikov, ki ne trpe mrtvih delov v živem organizmu jezika. To rabo je uvedla moderna, najbrže Cankar, ki take oblike jako pogosto piše. Navedimo nekaj zgledov iz boljših pisateljev!

Iv. Cankar: Stal sem na hribu; ne stal, klečal sem na kolenih, pesti uprte v tla, glavo sklonjeno. Slovenskemu čutu se upira ne le tožilnik, temveč tudi pasivna oblika. Drug zgled: Tako sem nastopil to križevo pot: glavo pokonci, v solncu obraz. Ali: Ob zgljavju je sedela soseda; zavita v dolgo ruto, v roki molitvenik in molek.

Župančič: In — obraz na tleh — sem čutil v srcu za nekrivdo kes (Samogovori, 43). In, batjuška, dekleta! Levico v škaf, desnico v pas, tako pod zoro pod večer tja v breg (Samog. 35). Brate moj, če se boš dolgo okleval, drugi bo, šopek za trakom, prepeval.

Sardenko, Šotor miru: Čez deželo šel je majnik, kito cvetja za klobukom (str. 5). Knjiško v roki — kakor vedno — čitala je v senčni uti (19). Šibko palico na rami, drobno knjiško na kolenih, čakal je (22). Matere na ustnih prošnjo, deca v licih radost žarno; a možje ob tesnem pasu meč in nož za pot nevarno (23) itd.

Lovrenčič: Pomlad je cvetela: solze v očeh sem jo gledal in težko misel v srcu (Očenaš).

Francosko rabo naj nam pojasni nekaj zgledov iz Izidorja Cankarja, Gruda umira: In v tej nevarni noči se je Mathurin, glavo težko od krvi, mučil s čolnom... (str. 183). V izvorniku čitamo dobesedno: Et dans cette nuit dangereuse, Mathurin, déjà en proie au mal qui le guettaît, la tête lourde de sang... Ali: Kadar se je na večer, srp obešen preko gole roke, oziral po redéh (129), izvornik: Quand, à la tombée du jour, la faucille pendue à son bras nu, il regardait les javelles itd.

Slovenski izražamo to z glavnimi stavki ali z deležnikom ali v kakem sklonu s predlogom. Nekaj zgledov!

1. V prirednih stavkih je n. pr. lepo prevel Izid. Cankar: Marie-Rose, les deux points sur les hanches, remuant sa petite tête...; slov. prevod: Marija-Roza si je uprla obe pesti v boke in je odkimavala s svojo drobno glavo (10). Enako: Il hésita un moment, les sourcils froncés, le regard attaché à terre; slov.: Stisnil je obrvi, uprl oči v tla in se za hip še obotavljal.

2. Z deležnikom je lepo prevel Cankar n. pr.: L'infirme buvait lentement, les yeux vagues devant lui, songeant peut-être à la chasse qu'il avait aimée, lui aussi — Pohabljenec je počasi pil in, motno strmeč predse, morda sanjal o lovu, ki ga je tudi on ljubil svoj čas (20). — Tako so pisali radi naši starejši pisatelji, n. pr.: Upal sem, da morda ravno »Zvona« glas vzdrami pesnika (S. Jenka), kateri je sedel kakor Ahilej pri šatorih, molčeč, križem roke držeč, in — tudi ne čisto brez grenkosti v junaškem serci (Stritar, Zvon I.). Komur